

1964. CONFESIUNILE GENERALULUI DUMITRU PETRESCU (SCRISOARE CĂTRE GHEORGHE GHEORGHIU – DEJ)

Căpitan PETRE OPRÎȘ

Politica de autonomie față de Moscova a regimului comunist de la București, inițiată în anul 1956, s-a dezvoltat speculându-se polemica dintre liderii URSS și R.P.Chineză și a cunoscut consacrarea oficială în aprilie 1964, când, la Plenara lărgită a CC al PMR, a fost adoptată așa-zisa "Declarație de independență".

Pe acest fond, era inevitabilă apariția de cereri ale unor foști membri din conducerea PMR, care solicitau reabilitarea lor politică, subliniind cât de importantă a fost împotrivirea lor în fața sovieticilor de-a lungul anilor. Un exemplu de cameleonism politic este și memoriul adresat de generalul-maior (r) Dumitru Petrescu lui Gheorghe Gheorghiu-Dej la 22 iunie 1964[1].

În cele 21 de pagini-manuscris, fostul inspector general al armatei pentru Educație, Cultură și Propagandă [2] și-a prezentat liderului PMR biografia sa de ilegalist, activitățile pe care le-a desfășurat în URSS în perioada iunie 1935-noiembrie 1943 și metodele folosite de NKVD pentru racolarea sa ca spion. De asemenea, Dumitru Petrescu a menționat că a lucrat la secțiile române ale Editurii în limbi străine, postului de radio Moscova și Direcției a VII-a a Direcției Superioare Politice a Armatei Roșii. Experiența câpătată în ultima organizație menționată - "care se ocupa cu activitatea de descompunere a armatei dușmane"[3] - a fost folosită din plin în primii ani de după război, când, în calitate de politruc-șef al armatei române, generalul Dumitru Petrescu a promovat cu sârg modelul de comunizare învățat la Moscova.

Totodată, se poate observa că fidelitatea acestuia față de șefii săi din Glavpurkka [4] a generat conflicte cu colonelul Eromin, reprezentantul NKVD-ului în cadrul Comisiei Aliate de Control, și a condus la înlăturarea sa din funcție în favoarea generalului-maior Valter Roman. Măsura luată de Secretariatul CC al PMR este interesantă deoarece Dumitru Petrescu nu a fost trimis "la munca de jos", ci i s-a încredințat funcția de șef al Secției Organe Conducătoare a CC al PMR. Aceste fapte pot duce la concluzia că au existat într-adevăr presiuni ale NKVD-ului și, în consecință, s-a încercat aplanarea tensiunilor prin înlăturarea "rebelului" de la conducerea aparatului politic introdus în armata română.

Memoriul lui Dumitru Petrescu - din care sunt redate în continuare pasajele cele mai importante - a fost văzut și semnat de Gheorghe Gheorghiu-Dej în vara anului 1964, însă reabilitarea politică a fostului șef al Inspectoratului general pentru Educație, Cultură și Propagandă a fost făcută de succesorul lui Dej la conducerea partidului și statului, Nicolae Ceaușescu.

V
ss. *Gheorghe Gheorghiu-Dej*

Direcția Treburilor CC al PMR
No. 824/ 2 VII 1964

Tovarășe Gheorghiu,

Ca urmare a dezbaterii problemelor ridicate de "Declarația" cu privire la poziția Partidului Muncitoresc Român în problemele mișcării comuniste și muncitorești internaționale adoptată în Plenara lărgită a CC al PMR, din aprilie 1964, socot că în etapa actuală au căpătat o mai mare claritate o serie de chestiuni care permit - cred eu - a fi limpezite în mod definitiv și o serie de lucruri legate de mine.(...)

Prin 1939 toamna, după declanșarea războiului de către Hitler contra Poloniei, am fost atras să lucrez la Glavpurkka (Direcția superioară politică a Armatei Roșii) Secția VII-a care se ocupa cu activitatea de descompunere a armatelor dușmane. Aici am depus o muncă care a fost bine apreciată, iar după un timp mi s-a propus să fiu angajat, la început ca salariat civil pînă se vor face formele, apoi voi fi încadrat în aparatul politic ca ofițer al Armatei Roșii.

Prin primăvara-vara lui 1940, organele NKVD, care mă cercetaseră în legătură cu chestiunile pe care le-am arătat mai sus (adică evadarea și troțchismul) mă cheamă să-mi propună să accept să fiu trimis în România să fac spionaj. Am cerut cîteva zile să mă gîndesc, după care am refuzat.(...)

Deci am refuzat să fac spionaj, cu toate că îmi dădeam seama că URSS ca stat socialist în scopul prevenirii unui atac din partea statelor burgheze, inclusiv România burghezo-moșierească, trebuia să facă apel la astfel de căi. Dar pentru o astfel de treabă trebuia găsiți astfel de oameni, care nu făcuseră activitate publică de masă, care să nu aducă apă la moară siguranței în acțiunea ei de compromitere a conducătorului clasei muncitoare: PCR.

Nu puține au fost presiunile asupra mea, și nici prea delicate metodele - dar m-am menținut pe poziția de a refuza pînă la capăt, deși eram conștient că ar putea să mă coste scump acest refuz.

O bucată de vreme am fost lăsat în pace.(...)

Evenimentele apoi s-au precipitat. Autoritățile au fost evacuate din Moscova, iar eu am plecat mai întîi la Kuibîșev, apoi la Engels pe Volga.

După aceasta am fost lăsat în pace multă vreme. Încă înainte de evacuarea Moscovei aflasem de la colonelul Samoilov adjunctul generalului Burțev, șeful Direcției a VII-a (acum Secția VII-a se transformase în direcție) că la propunerea Direcției Superioare Politice de a fi încadrat în Armata Roșie ca locotenent-colonel, organele NKVD s-au opus, ba ceruseră să fiu scos și din funcția civilă pe care o ocupam. La opoziția fermă a Direcției a VII-a - aceasta a convenit ca să fiu încadrat ca ofițer, dar n-a acceptat să fiu scos cu totul - am rămas să lucrez mai departe ca civil.

După întoarcerea din evacuare, la Moscova, munca Secției romîne din Direcția VII-a s-a intensificat, atît pe linia scoaterii de materiale în limba romînă, care erau răspîndite în liniile frontului românesc sau aruncate cu avioanele în țară. De asemenea a luat proporții - și s-a dezvoltat pe măsură ce erau făcuți tot mai mulți prizonieri - munca politică printre prizonierii romîni. Am scos și un ziar intitulat "Graiul Liber". Prin postul de radio se transmiteau articole, interviuri și declarații ale prizonierilor. Pe unii i-am adus chiar în studio, de unde s-au adresat celor din țară sau trupelor de pe front. Începuse să se

organizeze conferințe ale delegațiilor soldaților antifasciști. Mișcarea antifascistă din lagăre lua o amploare tot mai mare.

S-a produs apoi marea înfrângere a armatelor hitleriste de la Cotul Donului și Vorovej. A fost luat ca prizonieri un mare lot de ostași și ofițeri români, cinci generali, printre care generalul Lascăr M., Mazarini, Dimitriu. S-a trecut la organizarea Diviziei de voluntari antifasciști "Tudor Vladimirescu". Cu ostașii lucrurile merseseră relativ ușor. Chiar și cu ofițerii inferiori și mai ales cu rezerviștii. Numărul ofițerilor superiori era restrâns. Trebuia găsit un comandant al diviziei. Organele militare sovietice cât și cele politice vroiau să fie pus un general. Aceștia însă manevrau, nu credeau în victoria URSS, se amenințau unul pe altul, refuzau să accepte.

De prizonierii din lagăre se ocupau două organe sovietice: de munca politică (în lagăre) se ocupau organele NKVD, de cea care privea organizarea unităților militare se ocupau organele Min. Apărării și Dir. Sup. Politice, respectiv Direcția a VII-a. De altfel din însărcinarea Dir. VII-a și personal a lui Dimitri Zaharici Manuilski - reprezentantul PCUS pe lângă Direcția VII-a, eu - ajutat de Mihai Burcă ne ocupam de un lot mare de ofițeri care fuseseră (luați - n.red.) prizonieri la Cotul Donului. Dintre aceștia un număr însemnat aderaseră la Divizie. Lucrurile avansau rapid, Divizia era gata de formare dar nu se realizase nimic în legătură cu convingerea unui general ca să accepte comanda. Atunci, conflictul latent dintre organele Min. Apărării și cele ale Min. Interne (trebuie spus că între acestea se ducea o luptă surdă) a izbucnit în mod acut.

Organele NKVD ținuseră pe generali într-un lagăr izolat și nu voiseră să dea acces și oamenilor Direcției VII-a să ia contact cu ei. Văzînd nereușita NKVD organele superioare au comandat aducerea generalilor Lascăr și Mazarini în lagărul de la Krasnogorsk, unde de fapt se și pregătea corpul ofițeresc pentru divizia ce trebuia să ia ființă.

Atunci D.Z.Manuilski m-a chemat și mi-a dat sarcina să încerc și eu să stau de vorbă cu cei doi generali spre a-i convinge.

Lagărul era însă condus de organele NKVD. Deci cu toate că aveam mandat să stau de vorbă cu generalii, comandantul lagărului nu mi-a permis. A informat pe cei de la Moscova. În lagăr a venit colonelul cunoscut de la Liublianka și a început din nou să mă amenințe. Că după ce servicii n-am vrut să le fac acum vin să le stric munca lor, că le-am scăpat din mîină, dar să mă feresc că vor găsi ei un alt prilej de a pune mîina pe mine.

În vara-toamna lui 1943 toți ofițerii români care aderaseră la ideea formării Diviziei T.V. au fost concentrați într-o clădire din localitatea Planernaia, de lângă Moscova. Aici noi am organizat o serie de cursuri: militare, politice etc. Eu am ținut un ciclu de conferințe despre situația politică curentă. Avînd nevoie de o hartă am luat una de la Direcția VII-a, cu aprobările cuvenite. N-am apucat să sfîrșesc prima lecție la care foloseam harta, că am și fost chemat telefonic de la Moscova și somat să aduc de îndată harta.

Organele NKVD informaseră denaturat pe șefii lor că am scos o hartă militară, fără voie, că asta înseamnă divulgarea secretelor militare și cereau luarea de măsuri împotriva mea, ca: Scoaterea din muncă imediat și punerea la dispoziția lor pentru a face cercetări asupra gravității greșelii și avizarea la măsurile ce trebuie luate. Dir. Sup. Politică - și în

primul rînd Direcția a VII-a, generalul Burțev, apoi D.Z.Manuilski personal s-a opus, au arătat care era realitatea și astfel am scăpat teafăr.

La începutul lui noiembrie 1943, organele Min. Apărării au fixat lista celor ce trebuia să ocupe posturi de armată și politice în Divizia T.V. La aceasta a fost consultată Ana Pauker, cred că și V. Luca și Manole H. Manole, care formau un așa zis Birou al PCR la Moscova, pe lângă organul ce se crease ca urmare a desființării Kominternului. (Denumirea exactă a acestuia nu mi-o aduc aminte). O serie de tovarăși au fost încadrați pe posturi de comandanți secunzi politici de regimente ca: M. Burcă, D. Coliu, Gh. Stoica, Borilă, apoi Al. Paraschiv, Vanda Nicolski etc, pe posturi mai mici.

Întrucît unitățile de voluntari din prizonieri erau formate cu aprobarea și a Min.Apărării și a Min.Af.Interne, eu care fusesem trecut pe listă de către Direcția VII-a ca comandant sec.(secund -n.red.) politic al diviziei, am fost tăiat la opunerea organelor NKVD. Nici Ana Pauker și nici Luca nu m-au susținut și deci am rămas bun șters. Chestiunea era urgentă. La început pentru cîtăva vreme a fost numit (așa îmi aduc aminte) în locul meu un moldovean de fel din Tiraspol, pe nume Iordanov. Apoi după un timp a fost adus Tulceanu - lipovean din Tulcea și trecut în URSS în vremea Revoluției Socialiste din Octombrie 1917.

Văzînd că risc să rămîn în afara diviziei, m-am adresat Anei Pauker, dar ea mi-a răspuns evaziv, ba că nu depindea de ea, ba că alte organe se opun și că nu poate face nimic. De altfel același fel de a se purta a avut și în cazul cu harta.

Întrucît lucrasem mult cu D.Z.Manuilski, care acum mă cunoștea și știa povestea dintre mine și organele NKVD, m-am adresat lui Manuilski, care lucra pe problemele de propagandă în rîndurile armatelor dușmane, în afară de legătura pe care o avea cu Scerbakov, șeful Dir.Sup.Politice mai ținea legătură și cu Stalin, pe care îl informa personal, la care avea acces oricînd și de la care primea dispoziții.

În cazul meu știu sigur că el a vorbit cu Scerbakov și între altele mi-a spus că-l va informa și pe Stalin.

Rezultatul: în cîteva zile dispoziția de a mi se refuza încadrarea în Divizia T.V. a fost anulată, iar eu am fost numit ca ajutor al comandantului Sec.Politice, adică șeful Secției Politice a Diviziei.

Este de asemenea demn de remarcat că, dat fiind că Comand. Diviziei trebuia să aibă un consilier sovietic (toți consilierii de pe lângă comandanții de unități și subunități în afară de cel de la divizie fuseseră numiți de Dir.Sup.Pol. a Armatei Roșii) acesta trebuia să fie desemnat de Min. de Interne. La început - pentru vreo săptămînă - fusese numit un colonel din cadrul organelor de anchetă. Acesta într-o discuție avută cu mine - s-a scăpat recunoscînd că organele de anchetă sînt furioase pe mine și că să mă feresc să mai am vreodată a face cu ele.

Dacă - spre norocul meu - în mîină nu le-am mai încăput ele însă n-au încetat să mă lovească. Aceasta a continuat și după 23 August 1944 în țară.

Iată cum s-a manifestat aceasta.

În calitatea mea de șef al Dir.Sup.Pol. a Armatei RPR (Inspectoratul general pentru Educație, Cultură și Propagandă) aveam obligația să trimit - de altfel ca și Secția II-a din M.St.M., rapoarte asupra stării de spirit a armatei la Comisia Aliată de Control. Sectorul

din Com. Aliată de Control care se ocupa cu această problemă oficial se prezenta ca organ politic. Evident că îndeplinea și această funcție, dar era în fond organ de informație. Dovadă este și faptul că Secția II-a a M.St.M. prezenta tot lor informațiile pe care le strângea. Aceasta o întărea încă alte două fapte. Unul, că șeful sectorului respectiv din C.A.C. (Comisia Aliată de Control - n.red.) col. Eromin, era ofițer al NKVD și că el nu era decât administrativ subordonat generalului Susaikov - loctiitorul președintelui C.A.C.. Operativ colonelul Eromin era independent. Al doilea element, că acesta punea accent pe informațiile având caracterul specific organelor de spionaj.

Încă de la început, col. Eromin, șeful sectorului, s-a declarat nemulțumit de conținutul și caracterul materialelor care le primea de la E.C.P. I-am explicat într-o discuție că noi nu sîntem organ de informație și de contrainformație. Că în munca de formare a unei stări politico-morale sănătoase a armatei se folosesc și informațiile despre indivizi, asta e adevărat, dar conținutul și forma, cât și metodele muncii aparatului politic diferă de ale organelor de specialitate. De altfel și în Armata Sovietică există două aparate paralele, fiecare cu atribuțiile lui. În fapt, el știa toate astea mai bine decât mine.

A continuat totuși să se arate permanent nemulțumit și să-mi reproșeze la fiecare întâlnire, încercînd să mă convingă ca să dau aparatului politic o orientare similară cu a Secției a II-a a M.St.M. și materialelor un caracter specific contrainformativ.

N-am fost de acord cu aceasta! Ca urmare am intrat în conflict cu el. De altfel nu era de mirare căci era bine montat de către cei din organele NKVD de la Moscova și de la prima întâlnire am simțit o atitudine ostilă din partea lui. Pe parcurs, în afară de nemulțumirea manifestată treptat, tot mai deschis, îmi reproșa că nu vreau să-i ajut și spre sfîrșitul Comisiei Aliate de Control a ajuns să mă învinuiască că aș fi antisovietic. I-am ripostat cum se cuvine, totodată i-am spus că nu sînt antisovietic, dar nici nu mă sperii de astfel de amenințări. În ultimă instanță m-am menținut pe poziția că aparatul politic al armatei R.P.R. nu e serviciu de informație sau contrainformație al Comisiei Aliate de Control.

Dacă el crede că trebuie să fie altfel n-are decât să mă reclame la CC al PMR și acesta să lămurească cine are dreptate. N-a făcut însă aceasta tocmai pentru că n-avea dreptate.

Un alt motiv al ciocnirilor dintre noi a fost și următorul. Colonelul Eromin știa de unele divergențe din sînul secretariatului CC al partidului nostru. Probabil că de la cei care făceau parte din grupul A.Pauker-V.Luca, sau și de la alții.

La început cu discreție, prudent, col.Eromin (care știa că sînt membru al CC) mi-a făcut aluzii că ar vrea să știe ce fel de divergențe sînt între cine, adică pe scurt vroia informații.

I-am răspuns răspicat că eu sînt șeful politic al Armatei, că sînt membru al CC și nu informator!

N-am fost informatorul nimănui niciodată și deci nici lui nu-i voi da nimic altceva decât ceea ce mă obligă sarcinile în calitatea mea oficială pe care o am. Dacă conducerea PCUS, guvernul sovietic vrea să știe ce se petrece în sînul CC să se adreseze oficial organelor în drept.

De atunci relațiile dintre noi au devenit și mai încordate și de unde certurile rămâneau între noi doi, de atunci m-a chemat de vreo două ori la Susaikov, reclamându-mă că îi sabotez munca. Acesta a avut o atitudine oarecum rezervată și lucrurile au continuat să rămână ca și în trecut.

Col. Eromin a dat atunci dispoziție subalternilor lui să mă ocolească și ca ei să ia direct informații de la subalternii mei, fără ca eu să știu. Am aflat, întâmplător, că printre cei pe care îi chemase și de la care primise o bună bucată de vreme informații peste capul meu ca șef al E.C.P. (și ale cărui atribuții directe nu aveau nimic comun cu serv. E.C.P. care se ocupa cu problemele) era și colonelul Valter Roman. L-am chemat și i-am interzis să se mai amestece în treburi care nu-l privesc. Cu toate acestea eram ținut în curent că col. V. Roman a continuat să ducă informații lui Eromin.

Col. Eromin aflând de măsurile ce luasem m-a chemat la el. Era furios foc. A început să urle și să-mi strige că sunt antisovietic, apoi m-a înjurat de mamă. În enervare a pomenit de Roman care are o poziție justă, și că ceea ce n-am vrut eu să spun a aflat de la el.

Văzînd că mă înjură, i-am amintit că nu-i sînt subaltern, că România nu e țară ocupată și el nu e ocupant, i-am declarat că cu el nu voi mai lucra, l-am înjurat și eu și m-am dus drept la Susaikov. Acesta l-a chemat, unde la urma urmelor a bîlmăjit fel de fel de lucruri, sfîrșind prin a declara că nu pe mine m-a înjurat, ci în general. De atunci eu n-am mai avut de a face cu el.

M-am mai întîlnit cu col. Eromin în automotorul care ducea personalul C.A.C. spre Iași; la plecare fusesem împuternicit să însoțesc pe Susaikov pînă la Iași. Asta s-a întîmplat în salonul automotorului, de față fiind și Susaikov, cînd Eromin a început din nou să mă amenințe și să mă înjure. I-am răspuns în același fel. La plecarea lui din salon, Susaikov care era cam amețit mi-a spus că de mai multe ori Eromin i-a vorbit rău despre mine și că dracu știe care din noi doi are dreptate. Adevărul e că într-o măsură și Susaikov se temea de Eromin și căuta să evite tot ceea ce ar fi putut să-l facă pe acesta să-l încondeieze la mai marii lui din NKVD.

Așa cum ștafeta se predă din mîna-n mîna, așa s-a întîmplat și cu ponegrirea mea, trecînd de la un organ sovietic la altul. Colonelul Eromin fusese montat de organele de anchetă ale NKVD. El a predat ceea ce știa, cît și reaua părere ce și-o formase despre mine, sovieticilor care rămăseseră în țară. Mai întîi atașatului militar - care era și consilier pe lîngă ministrul M.F.A. - și aparatului acestuia, precum și consilierilor militari, ambasadei sovietice, celor de la Pace Trainică, celor din aparatul sovromurilor etc.

Ba l-au informat și pe M. Lascăr, care era ministru. Rezultatul a fost că la un moment dat Lascăr a încercat să repete ceea ce făcuse Eromin, adică să lucreze cu V. Roman peste capul meu. Dar metoda de a repeta, fie ea minciună, că tot o să rămînă ceva, a fost folosită și în cazul meu pe scară destul de largă.

Prezentarea mea într-o așa lumină, desigur, s-a făcut și noii conduceri a M.F.A., care a venit după schimbarea lui Lascăr. La fel s-au petrecut lucrurile în ce-l privește pe consilierul de pe lîngă M.A.I.

De aceea nu se poate ca această acțiune să nu fi avut influență și asupra măsurilor de scoatere a mea așa de intempativă (sic!), fără o cercetare prealabilă dacă corespund sau

nu funcției, de la Direcția Superioară Politică a Armatei. Mai ales că eram membru al CC și totodată și responsabilul Secției Militare a CC.

De altfel când i-am replicat tov. Gheorghiu o serie de lucruri neștiute, s-a exprimat într-un anumit sens, și a recunoscut că măsura a fost pripită. Așa se explică de ce cazul a fost apoi discutat la Secretariatul CC, urmarea a fost că mi s-a dat muncă în aparatul CC.(...)

Am încredere în partid și sînt convins că mai curînd ori mai tîrziu se va face lumină în cazul meu că conducerea partidului va lua o hotărîre dreaptă, potrivit spiritului nou în care sînt privite unele chestiuni din trecut, reconsiderate azi.

ss. Dumitru Petrescu
22 iunie 1964

NOTE:

1. Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond CC al PCR – Cancelarie, dosar 107/1964, f. 13 – 33; 34 – 56.

2. Lt.col.Mircea Chirițoiu, "*Semnal de alarmă! "Profesioniștii" armatei populare*", în "Document. Buletinul Arhivelor Militare Române", an II, nr. 3 (7)/1999, p. 58 – 61.

3. Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond CC al PCR – Cancelarie, dosar 107/1964, f.38.

4. Glavpurkka = Direcția Superioară Politică a Armatei Roșii.

Articol publicat în „*Geopolitică și istorie militară în perioada Războiului Rece*”, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2002, p. 139 – 148.